

בס"ד. ש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון (מאמר ב), ה'תשכ"ה

(הנחה בלתי מוגה)

ויכולו השמים והארץ וכל צבאם גו'¹, ואיתא בגמרא² כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו כו' נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית. וצריך להבין, דלכאורה, היתכן לומר שיש ענין של שותפות במעשה בראשית, ובפרט שאמיתת ענין השותפות הוא לא רק באופן שכל שותף יש לו חלק מסויים בדבר, אלא באופן שכל נקודה ונקודה שייכת לשניהם³, והיינו, שבכל נקודה ונקודה שבמעשה בראשית נעשה איש ישראל (האומר ויכולו) שותף שוה להקב"ה. גם צריך להבין, דהנה, כיון שכל האומר ויכולו נעשה שותף, הרי מובן, שכל ישראל שאומרים ויכולו (שהרי בשופטני לא עסקינן⁴) נעשים שותפים, וא"כ, השותפות של כל אחד מישראל היא לא רק עם הקב"ה, אלא גם עם כל ששים ריבוא בני"י. ואילו משמעות לשון רז"ל הוא שהשותפות של האומר ויכולו היא רק עם הקב"ה, שהרי אם השותפות היא גם עם כל בני"י, הול"ל בלשון רבים, כל האומרים ויכולו נעשים שותפים כו', ולא בלשון יחיד, האומר ויכולו נעשה שותף כו'.

(ב) **ויובן** בהקדם המבואר במאמר של הצ"צ (בא' הביכלאך שיצאו לאחרונה מן המיצר אל המרחב)⁵, שמביא מאמר המד"ר⁶ על הפסוק ויכולו השמים והארץ וכל צבאם, כתיב' לכל תכלה ראיתי קץ (ומביא ממפרשי התהלים⁷, שלכל תכלה היינו דבר שיש לו התחלה, ולכן יש לו קץ וסוף) רחבה מצותך מאד (שהמצוות אין להם קץ וגבול), לכל יש סיקוסים, שמים וארץ יש להן סיקוסים (שזהו פי' ויכולו, לשון תכלה, שיש להם התחלה וסיום), חוץ מדבר אחד שאין לו סיקוסים, ואינו, זו התורה, שנאמר⁸ ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים.

(5) נדפס לאח"ז באוה"ת פרשתנו ח"ג

תקה, ב ואילך.

(6) ב"ר רפ"י.

(7) תהלים קיט, צו.

(8) ראב"ע עה"פ.

(9) איוב יא, ט.

(1) פרשתנו ב, א.

(2) שבת קיט, ב.

(3) ראה התוועדויות תשנ"ב ח"א ע' 458.

461.

(4) ב"ק פה, א. ובכ"מ.

והענין בזה, דהנה, מ"ש רחבה מצותך מאד, שהמצוות הם בלי גבול, אין זה רק לגבי הגבלת העולם (לכל תכלה ראיתי קץ), אלא זהו בלי גבול האמיתי, שזהו מ"שנ מאד, ולא כמ"שנ¹⁰ ואהבת גו' בכל מאדך, שזהו רק מאד שלך¹¹, דכיון שזהו מצותך (של הקב"ה), הרי זה בלי גבול האמיתי, מאד. וכל זה אפילו במצוות, ועאכו"כ בתורה שאין בה אפילו ההגבלה שבמצוות, כידוע החילוק בין תורה למצוות, שהמצוות הם בהגבלה, וכמו מצות תפילין שיש בה ד' פרשיות דוקא, ולא יותר (והמוסיף עוד פרשה בתפילין עובר על כל תוסיף), ויש להם שיעור מצומצם¹², אצבעיים על אצבעיים כו'¹³, ועד"ז בכל המצוות (שהרי הוקשה כל התורה (מצוות שבתורה) לתפילין¹⁴) שיש להם הגבלה, מלבד כללות הגבלת הזמן והמקום¹⁵. משא"כ התורה היא בלי גבול. ובפרטיות יותר, הנה בתורה גופא יש חילוק בין גליא דתורה לפנימיות התורה¹⁶, שגליא דתורה היא בהגבלה, וכמשמעות הכתוב ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, שיש לה מדה, אלא שארוכה מארץ גו', וכדאיתא בגמרא¹⁷ על הפסוק¹⁸ אני רואה מגילה עפה ארכה גו' ורחבה גו', ולאחרי פרטי החשבון מסיים: נמצא כל העולם כולו אחד משלשת אלפים ומאתיים בתורה, ונמצא, שגם התורה היא בהגבלה, והיינו גליא דתורה. וזהו שמצינו בכמה תנאים ואמוראים שלמדו כל התורה כולה¹⁹, כיון שהיא בהגבלה²⁰. אך אמיתית הענין דבלי גבול ממש הוא בפנימיות התורה, שעז"נ²¹ גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך, כמשנת²². וזהו מה שיתגלה לעת"ל ע"י משיח שילמד תורה את כל העם, גם האבות ומשה רבינו²³, שכבר למדו כל התורה כולה, כיון שיגלה פנימיות התורה שאין לה מדה כלל.

אמנם מ"ש לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד, הנה החידוש בזה (כמובן ממשנת"ת במאמר הנ"ל) הוא, שגם בהגבלת העולם ממשיכים את הבל"ג דתומ"צ. והיינו, שאין כוונת הכתוב לומר רק

-
17) עירובין כא, סע"א.	10) ואתחנן ו, ה.
18) זכר"ה, ב.	11) ראה תו"א מקץ לט, ג ואילך. לקו"ת
19) ראה מנחות צט, ב.	שלח מב, ג.
20) בענין זה נזכר גם מאמר המדרש (ב"ר פי"ז, ה) נובלות חכמה שלמעלה תורה.	12) ראה גם תניא אגה"ק ס"י. לקו"ת נשא כז, ג.
21) תהלים קיט, יח.	13) ראה שו"ע או"ח סל"ב סמ"א ובנ"כ שם. שו"ע אדה"ז שם סס"ג.
22) במאמר הא' — ד"ה בראשית ברא (לעיל ע' 162 ואילך).	14) קידושין לה, א.
23) ראה לקו"ת צו יז, א. שער האמונה פנ"ו (פט, ב).	15) ראה גם לקו"ת במדבר יג, א.
	16) אוה"ת שם תקו, א.

שהעולם הוא בהגבלה, ותומ"צ הם בל"ג, שהרי זה דבר הפשוט, דכיון שהעולם יש לו התחלה, שנברא בשי"ב, בהכרח שיש לו סוף, ואילו התומ"צ שהם חכמתו ורצונו של הקב"ה הם בודאי בל"ג. ועכצ"ל שחידוש הכתוב הוא בהחיבור דלכל תכלה ראיתי קץ עם רחבה מצותך מאד, שהבל"ג דרחבה מצותך מאד נמשך גם בהגבלה דלכל תכלה ראיתי קץ. וכמו שהוא בתורה עצמה, שאע"פ שאמיתית הבל"ג הוא בפנימיות התורה, ואילו גליא דתורה היא רק ארוכה מארץ מדה גו', מ"מ, גם בגליא דתורה נמצא הבל"ג דפנימיות התורה, וכידוע²⁴ בפירוש מארז"ל²⁵ אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, שדוקא ע"י תלמודו בידו, לימוד גליא דתורה למטה בעוה"ז, יש לו למעלה (כאן) הפנימיות שבזה. וכן הוא בנוגע להגבלת העולם, שגם שם נמשך הבל"ג שבתומ"צ.

ג) **וענין** זה (החיבור דלכל תכלה ראיתי קץ עם רחבה מצותך מאד, שהבל"ג דתומ"צ נמשך בהגבלת העולם) נעשה ע"י עבודתם של ישראל, שזהו כללות ענין העבודה להמשיך את הבל"ג בהגבלת העולם. ועל זה אמרו רז"ל²⁶ גדולים מעשה צדיקים ממעשה שמים וארץ, וכמבואר בזה²⁷ שמעשה שמים וארץ הוא יש מאין, שזהו מה שנתהוה עולם מוגבל כו', ואילו מעשה צדיקים הוא ביטול היש לאין, שזהו"ע המשכת הבל"ג. וזהו גדולים מעשה צדיקים, גדולים סתם, שזוהי גדלות אמיתית שאין לה שיעור, היינו, שלא זו בלבד שהם גדולים ממעשה שמים וארץ כמה פעמים ככה, אלא גדלות שהיא באין ערוך, כי מעשה שמים וארץ הוא בהגבלה, ומעשה צדיקים הוא בלי גבול, והרי הגדלות של בל"ג לגבי גבול היא באין ערוך, וכמבואר בתניא²⁸ שלגבי דבר שהוא בבחי' בלי גבול ומספר כלל, אין כנגדו שום ערך במספרים, שאפי' אלף אלפי אלפים וריבוא רבבות אינן אפי' כערך מספר אחד לגבי אלף אלפי אלפים וריבוא רבבות כו'. ויתירה מזה, שהחידוש דגדולים מעשה צדיקים הוא לא רק בהמשכת הבל"ג, אלא גם בהחיבור של הבל"ג עם הגבול, שהרי הגדלות דמעשה צדיקים בביטול היש לאין היא לא באופן שנעשה אין כמו קודם הבריאה, דא"כ, לא הי' צורך בכל ענין התהוות ובריאת העולמות, ועכצ"ל, שהאין שנעשה ע"י עבודת הצדיקים הוא נעלה יותר

27) ראה תו"א בשלח טו, ב ואילך. וראה אוה"ת שם ריש ע' תקז.
28) פמ"ח (סז, ב).

24) ראה לקו"ש חכ"ד ע' 570 הערה 19.
וע' 580 הערה 8.
25) פסחים נ, א. וש"נ.
26) כתובות ה, א.

מהאין שהי' קודם הבריאה, כי, האין שהי' קודם הבריאה הוא בחי' בל"ג, ולגבי בחי' זו הנה התהוות העולמות ע"י ההארה האלקית שלפי ערך העולמות הו"ע של ירידה, ותכלית הירידה היא לצורך עלי', באופן נעלה יותר מכמו שהי' קודם הירידה, ע"י מעשה צדיקים שפועלים שהעולם עצמו כפי שהוא בבחי' מציאות והגבלה, יהי' בבחי' אין ובל"ג (כדוגמת מעלת בעלי תשובה על צדיקים, שצדיקים אינם מתעסקים עם הרע, ואילו בע"ת פועלים גם בהרע, שמהפכים זדונות לזכויות²⁹), שזהו החיבור דגבול ובל"ג (כנ"ל בפי' לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד). וזהו גם מ"ש בגמרא²⁶ שבמעשה ידיהם של צדיקים כתיב³⁰ מקדש אד' כוננו ידיך, כי, גם בהארון שבביהמ"ק (שהוא עיקר החפץ כו', כמ"ש הרמב"ן³¹) הי' החיבור דגבול ובל"ג, שהרי הארון הי' במדה, אמתיים וחצי ארכו וגו'³², ואעפ"כ, הנה מקום הארון אינו מן המדה³³.

והענין בזה, שאף שמעשה שמים וארץ הוא בהגבלה, וזוהי הכוונה והרצון בענין הבריאה שהעולם יהי' בהגבלה, וכאשר השמים והארץ היו נמתחים כו' גער בהם הקב"ה ואמר לעולמו די³⁴ (והיינו, שאף שההגבלה היא רק מצד רצון הבורא, הרי רצון הבורא הוא שתהי' הגבלה זו), הנה כל זה הוא בנוגע להתהוות עצמה, אבל התכלית היא שהירידה תהי' לצורך עלי' (כנ"ל), עי"ז שישראל בעבודתם ימשיכו בהגבלת העולם (שאמר לעולמו די) בחי' הבל"ג. ולדוגמא בעבודה בפועל, שאע"פ שמצד טבע העולם יכול להיות גרעון בפרנסה ע"י קיום התומ"צ, שהרי לולי ההקפדה על שמירת שבת, והזהירות מאונאה וגזילה כו', הי' יכול להרויח יותר, הנה ישראל, ע"י עבודתם פועלים המשכה שלמעלה מהטבע בטבע, שלא זו בלבד שקיום התומ"צ לא יגרע בפרנסה, אלא אדרבה כו'. והיינו, שבהגבלת העולם (אמיתי לעולמי די) ממשיכים את הבל"ג, כמ"ש³⁵ והריקותי לכם ברכה עד בלי די.

(ד) **ועפ"ז** יובן מה שאמרו רז"ל כל האומר ויכולו כו' נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, כי³⁶, אמירת ויכולו, מלשון כליון³⁷, ענינה לפעול כליון בהבריאה, שהו"ע ביטול היש לאין, ולכן לא

(34) חגיגה יב, א.

(35) מלאכי ג, י. וראה שבת לב, ב.

(36) ראה גם אוה"ת שם תקו, ב.

(37) ראה אוה"ת פרשתנו ח"א מב, ב

ואילך. ח"ג תקח, א ואילך.

(29) יומא פו, ב. תניא פ"ז.

(30) בשלח טו, יז.

(31) תרומה כה, א.

(32) שם, י.

(33) יומא כא, א.

יפלא שע"ז נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, שותף שוה כו', שהרי על זה אמרו גדולים מעשה צדיקים כו', כנ"ל. ואדרבה, יש צורך לבאר מהו הטעם שנעשה רק שותף להקב"ה, שותף שוה, אף שגדולים מעשה צדיקים ממעשה שמים וארץ, היינו, שחלקו של הקב"ה במע"ב הוא מוגבל, ואילו חלקו של האומר ויכולו הוא בל"ג. והביאור בזה, לפי שכח ההתהוות הוא מעצמותו ית' (כמבואר באגה"ק³⁸), ולגבי עצמות הנה גבול ובל"ג הם בהשוואה, והיינו, שהחילוק בין בל"ג לגבול הוא רק כששניהם הם בגדר מציאות, אבל לגבי בלתי מציאות, הכל בשוה. וכמו שבנוגע לדבר גשמי שאפשר למששו בידים יש חילוק בין דבר קטן שנכנס בתוך ידו לדבר שגדול מהגבלת ידו, משא"כ בנוגע לדבר רוחני, דבר שכל, שאינו בגדר מישוש כלל, אין חילוק בין גבול ובל"ג דמישוש כו'³⁹. ועפ"ז יובן גם הדיוק נעשה שותף, שענין השותפות הוא בכל נקודה ונקודה, כי, העלי' שצריכה להיות ע"י העבודה בעולם היא בכל נקודה ונקודה שבו, דכיון שהירידה היתה בכל הענינים, הנה גם העלי' צריכה להיות בכל הענינים. וזהו שע"י העבודה נעשה שותף בכל נקודה ונקודה של מעשה בראשית, היינו, שבכל העולם כולו ה"ה פועל עלי' גדולה יותר מכמו שהי' קודם הבריאה, כנ"ל. וזהו גם מש"נ נעשה שותף כו' בלשון יחיד, כיון שזהו ענין שנעשה ע"י עבודת כל אחד מישראל, כמאורז⁴⁰ לפיכך נברא האדם יחידי, ללמדך שכל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא (אף שלכאורה אינו כמו אדה"ר שהי' יחידי וממנו נברא מילואו של עולם), לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר שבבילי נברא העולם, והיינו, שע"י עבודתו של כל אחד מישראל נשלמת כוונת הבריאה כולה, ולכן נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית.

(40) סנהדרין לו, סע"א (במשנה).

(38) ס"כ.
(39) חסר קצת (המור"ל).